

UOT 327

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DÖVLƏT MİQRASIYA XİDMƏTİNİN (DMX)
BEYNƏLXALQ ƏMƏKDAŞLIQ ƏLAQƏLƏRİNDƏN**

A.P.ƏHMƏDOV

**AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutu
agilahma@gmail.com**

Azərbaycan regionda sülh və sabitliyin qorunmasında, yüksək sosial-iqtisadi siyasətin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayır. Ölkəniz miqrantlar üçün yaradılan yüksək şəraitə görə bir çox dövlətlər üçün ən yaxşı nümunədir.

Uilyam Leysi Sving

Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatının (BMqT)
baş direktoru. Bakı, 3 sentyabr 2015

Miqrasiya ümumilikdə beynəlxalq prosesdir və demokratik dövlətlərin xarici siyasətində mühüm rol oynayır. Siyasi dialoq və əməkdaşlıq olmadan miqrasiya proseslərini idarə etmək mürəkkəb məsələdir. Azərbaycan Respublikasında miqrasiya siyasətini həyata keçirən Dövlət Miqrasiya Xidməti son illər beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələrini genişləndirmişdir. Bu əməkdaşlıq əsasən çoxtərəfli və ikitərəfli formatda yerinə yetirilir. Azərbaycan Respublikasında Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatının (BMqT) daimi nümayəndəliyi fəaliyyət göstərir. Həmçinin Azərbaycan miqrasiya sahəsində digər nüfuzlu təşkilatlarla əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafında maraqlıdır.

Məqalədə Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələri tədqiq olunmuşdur. Burada DMX-nin BMqT, BMT, AI, MDB və Miqrasiya Siyasətinin İnkişafı üzrə Beynəlxalq Mərkəz (MSİBM) ilə münasibətlərinin hazırkı vəziyyəti təhlil olunmuşdur. Eləcə də məqalədə Azərbaycan Respublikasının miqrasiya sahəsində bəzi xarici dövlətlərlə əməkdaşlıq münasibətləri işıqlandırılmışdır.

Açar sözlər: beynəlxalq hüquq, miqrasiya idarəçiliyi, dövlət siyasəti, milli qanunvericilik, beynəlxalq əməkdaşlıq, əmək miqrasiyası, qaçqın statusu, müvəqqəti sığınacaq

Miqrasiya beynəlxalq proses olub çoxəsrlik tarixə malikdir. Bir qədər də geriyə baxsaq, insan yarandığı dövrdən yer dəyişir, köçür və tarixdə xalqların köçü ilə başlayan kütləvi miqrasiya müasir dövrdə sosial-iqtisadi inteqrasiya proseslərinin inkişafında başlıca aktor kimi çıxış edir. Hazırda müasir beynəlxalq münasibətlərin formalaşmasında yaxından iştirak edən əmək miqrasiyası

dövlətlərin təhlükəsizliyi, sosial siyasətinin inkişafı, beynəlxalq əməkdaşlığının genişlənməsi və multikultural mühitinin genişlənməsində əhəmiyyət kəsb edir. Demokratik inkişaf yolunu tutmuş belə dövlətlərdən biri Azərbaycan Respublikasıdır. Azərbaycan mövcud sahədə həyata keçirdiyi miqrasiya siyasətini inkişaf etdirməklə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə, həmçinin multikultural dəyərlərin qorunmasına həssas yanaşdığını ifadə edir. Respublikada mütərəqqi miqrasiya idarəçiliyinin inkişafı və bu sahənin milli qanunvericiliyə tətbiq edilməsində, dövlət siyasətinin təminatçısı olaraq Dövlət Miqrasiya Xidməti qəbul edilir.

Azərbaycanda miqrasiyanı aktuallaşdıran və onu milli təhlükəsizliklə uzlaşdıran ən mühüm məsələlərdən biri də Azərbaycan Respublikasının ərazisində müharibə ocağının olmasıdır [8, 260]. Bu səbəbdən, qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan keçmiş sovet respublikaları arasında qaçqın və miqrant problemi ilə üzləşən ilk ölkə olmuşdur. Qaçqınların Ermənistandan Azərbaycana ilk axını 1987-ci ilin sonundan başlamışdır. 1990-cı ilin əvvəlində Ermənistandan Azərbaycana 204,6 min nəfər zorla qovulub çıxarılmış adam gəlmişdir. Onların 186 min nəfərini azərbaycanlılar, 11 min nəfərini kürdlər, 3,0 min nəfərini ruslar, 4,5 min nəfərini isə başqa millətlərdən olan insanlar təşkil etmişlər [1, 98]. Ermənistanın Azərbaycana qarşı başlatmış olduğu işğal siyasətinin başlanğıcında soydaşlarımız öz doğma yurd-yuvalarından qovularaq məcburi miqrasiyaya məruz qalmışlar. Nəticədə Ermənistan iqtidarının səbəb olduğu insan köçü respublikada daxili miqrasiyanın artmasına rəvac vermişdir. Bununla bağlı ölkə həqiqətlərinin beynəlxalq aləmdə tanınması və qınanması istiqamətində DMX-nin baş tutan rəsmi görüşlərində, beynəlxalq təşkilatların rəhbərləri ilə təmaslarında qarşı tərəfə əsaslandırılmış məlumatların verilməsi Azərbaycanın mövcud sahədə dövlət siyasətinin tanınmasına geniş şərait yaradır.

Dövlət müstəqilliyinin bərpasından ötən dövr ərzində Azərbaycan Respublikası həyatın müxtəlif sahələrində beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulması və prioritet istiqamətlərinin inkişaf etdirilməsinə diqqət yetirmişdir. Bu baxımdan, Azərbaycanın miqrasiya sahəsində beynəlxalq qurumlar və eləcə də mövcud sahədə qabaqcıl miqrasiya idarəçiliyini tətbiq edən Avropa dövlətləri ilə əlaqələrinin yaradılması və əməkdaşlıq münasibətlərinin genişləndirilməsində DMX dövlət siyasətini uğurla həyata keçirir.

Qeyd etmək lazımdır ki, DMX dövlət başçısının 19 mart 2007-ci il tarixli fərmanı ilə təsis edilmiş və qısa vaxt ərzində daxili miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsinə öz töhfəsini verməklə yanaşı, mövcud sahədə beynəlxalq əməkdaşlıq münasibətlərini genişləndirə bilmişdir. Həmçinin Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi sədrinin 31 may 2010-cu il tarixli fərmanı ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti yaradılmış və əsasnaməsi təsdiq edilmişdir [2; 11; 15]. Hazırda DMX Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq münasibətlərinin qurulmasını çoxtərəfli və ikitərəfli formatda həyata keçirməklə səmərəli əməkdaşlığa nail olmuşdur. DMX-nin

çoxtərəfli əməkdaşlığına əsasən beynəlxalq təşkilatlar, ikitərəfli əsaslarda qurulan əməkdaşlıq münasibətlərinə isə demokratik və sosial-iqtisadi siyasəti inkişaf etmiş və etməkdə olan dövlətlər daxildir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 25 iyul 2006-cı il tarixli sərəncamı ilə “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramı (2006-2008-ci illər)” təsdiq edilmişdir [1, 98; 3]. Proqram Azərbaycan ərazisində miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi və idarəçiliyində dövlət siyasətinin əhəmiyyətini göstərir, həmçinin bu sahədə xarici dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın həyata keçirilməsinin vacibliyinə diqqət çəkir. Bu baxımdan dövlət proqramının icrasından ötən dövr ərzində DMX ölkə ərazisində olduğu kimi xarici aləmlə də mövcud sahədə münasibətlərinin inkişafına nail olmuşdur.

Ölkə başçısı tərəfindən 2 iyul 2013-cü ildə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsi isə ölkədə miqrasiya sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi, miqrasiya proseslərinin və bu sahədə yaranan münasibətlərin tənzimlənməsi, habelə əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin respublikada hüquqi vəziyyəti ilə bağlı normaları müəyyənləşdirir [4, 1]. Bu hüquqi əhəmiyyətli sənəd DMX-nin ölkəyə daxil olan əməkçi miqrantlar və ümumiyyətlə xarici vətəndaşların hərəkəti, hüquqlarının müdafiəsi və digər hallarda ölkədə miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsində ciddi rol maldır. Məcəllənin qəbul olunmasında beynəlxalq miqrasiya qanunvericiliyinin öyrənilməsi isə DMX-nin sülhməramlı fəaliyyətinə dəstək verməklə, respublikada miqrasiya siyasətinin inkişafında beynəlxalq təcrübənin səmərə verdiyini göstərir.

DMX-nin miqrasiya sahəsində sıx əməkdaşlıq əlaqələrinə malik olduğu beynəlxalq qurumlardan ilki Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatıdır (BMqT). Azərbaycan Respublikası 2001-ci ildə bu təşkilata rəsmi üzv seçilsə də BMqT 1996-cı ildən ölkədə bir sıra yardım layihələri həyata keçirir [9, 45-46]. DMX yarandığı qısa müddət ərzində BMqT ilə münasibətlər qurmuş və beynəlxalq sahədə dövlət siyasətini uğurla həyata keçirir. BMqT-nin Azərbaycandakı nümayəndəliyinin Naxçıvan Muxtar Respublikası və Mingəçevir şəhərində ofisləri fəaliyyət göstərir, əsasən sosial layihələrin, yardımların həyata keçirilməsinə öz dəstəyini verir.

BMqT Azərbaycanda baş direktor səviyyəsində ilk dəfə 2000-ci ildə təmsil olunmuşdur. Belə ki, həmin ilin oktyabrında təşkilatın o dövrdə baş direktoru olmuş Brunson Mak Kinli respublikaya rəsmi səfər etmiş və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev ilə görüşmüşdür. Həmin ilin 8 dekabrında isə 1953-cü ildə qəbul olunmuş “BMqT konstitusiyasının təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu qəbul edilmişdir. Həmçinin 2000-ci ildə “Əmək miqrasiyası haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu” qəbul edildi. Azərbaycan hökumətinin dəvəti ilə 2-3 sentyabr 2015-ci ildə BMqT-nin baş direktoru U.L.Svinqin ölkəyə rəsmi səfəri bu təşkilatın respublikaya ikinci yüksək səviyyəli ziyarəti olmuşdur. Hər iki səfər

Azərbaycan Respublikasının və BMqT-nin ikitərəfli münasibətlərin inkişafında bir daha maraqlı tərəflər olduqlarını göstərmiş oldu [10, 64-65; 5, 193].

DMX-nin rəisi Firudin Nəbiyevin BMqT-nin baş direktoru U.L.Svinçin dəvəti ilə BMqT Şurasının 2016-cı ilin 5-8 dekabr tarixlərində Cenevrədə keçirilən 107-ci sessiyasında, həmçinin təşkilatın miqrasiya üzrə beynəlxalq dialoqu çərçivəsində “2018-ci ildə təhlükəsiz, nizamlı və qanuni miqrasiya üçün global vəhdət istiqamətində beynəlxalq əməkdaşlığın və idarəetmənin gücləndirilməsi” mövzusunda 18-19 aprel 2017-ci il tarixdə Nyu-York şəhərində keçirilən tədbirdə iştirakı, DMX-nin miqrasiya sahəsində çoxtərəfli əməkdaşlığının möhkəmlənməsinin göstəricilərindən biridir. Həmçinin “Azərbaycandan miqrantların könüllü qaydışına yardım üzrə pilot layihə”nin həyata keçirilməsinə dair DMX və BMqT arasında əməkdaşlıq Sazişi” 8 dekabr 2016-cı il tarixdə imzalanmışdır.

DMX Avropa İttifaqının (Aİ) Tvinning və Texniki Yardım və Məlumat Mübadiləsi (TAİEX) kimi proqramlarından fəal şəkildə istifadə edir. Həmçinin DMX Aİ-nin Şərq Tərəfdaşlığının "Demokratiya, yaxşı idarəçilik və sabitlik" adlı birinci platformasında təmsil olunur. Təşkilatla miqrasiya sahəsində əlaqələrin genişləndirilməsi istiqamətində atılan mühüm addımlardan biri 29 noyabr 2013-cü il tarixdə “Azərbaycan Respublikası və Aİ arasında viza rejiminin sadələşdirilməsi” və 28 fevral 2014-cü il tarixdə “Azərbaycan Respublikası və Avropa İttifaqı arasında icazəsiz yaşayan şəxslərin readmissiyası haqqında” Sazişlərin, həmçinin “Azərbaycan Respublikası, Avropa İttifaqı və onun iştirakçı üzv dövlətləri arasında Yerdəyışmə üzrə Tərəfdaşlıq barədə Birgə Bəyannamə”nin imzalanması olmuşdur. Digər tərəfdən “Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Miqrasiya Siyasətinin İnkişafı üzrə Beynəlxalq Mərkəz (MSİBM) arasında Əməkdaşlıq Sazişi”nin imzalanması ilə tərəflər arasında münasibətlər yeni mərhələyə keçid almışdır. Sözügedən təşkilat tərəfindən ölkəmizdə miqrasiya: Avropa İttifaqının Ekspertizası (MİEUX) proqramı çərçivəsində bir neçə layihə həyata keçirilmişdir [6]. Qeyd etmək lazımdır ki, DMX-nin BMqT, Aİ və MSİBM ilə əməkdaşlığı bu sahədə beynəlxalq münasibətlərinin genişlənməsi və respublikanın miqrasiya idarəçiliyi sahəsində əldə etdiyi müsbət təcrübəsinin təbliğ olunmasında əhəmiyyət kəsb edir. Burada diqqət yetirilməsi gərəkən məsələlərdən biri leqal olmayan miqrasiyadırsa ikincisi insan alveri ilə bağlıdır. Hər iki problemin həssaslığını nəzər alaraq DMX-nin beynəlxalq təşkilatlarda yüksək səviyyədə təmsil olunması ölkənin milli təhlükəsizliyinin qorunmasında səmərə təşkil edir.

DMX miqrasiya siyasəti, miqrasiya qanunvericiliyi, əməkçi miqrantların hüquqlarının qorunması və s. ilə yanaşı qaçqın statusunun müəyyən olunması sahəsində də beynəlxalq əməkdaşlığa maraq göstərir. Bu səbəbdən DMX BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı (QAK) ilə əlaqələr qurmağa müvəffəq olmuşdur [5, 187]. Hazırda BMT QAK ilə birgə “Şərqi Avropada və Cənubi Qafqazda Sığınacaq Sistemlərinin Keyfiyyətinin Artırılması Təşəbbüsü” layihəsi həyata keçirilir. Həmçinin respublikanın mövcud sahədə

əməkdaşlıq etdiyi təşkilatlardan biri də MDB-dir. MDB çərçivəsində fəaliyyət göstərən Miqrasiya Orqanları Rəhbərləri Şurasında (MORŞ) ölkəmizi DMX təmsil edir. DMX öz səlahiyyətləri çərçivəsində ölkə rəhbərliyinin xüsusi rəylərini nəzərə almaqla şuraya üzv olan dövlətlərlə (Ermənistan istisna olmaqla) əməkdaşlıq edir. Şuranın 2 iclası: 8-ci və 19-cu iclasları müvafiq olaraq 30 sentyabr 2010 və 12 oktyabr 2016-cı illərdə Bakıda keçirilmişdir [6]. Son illər tənzimlənməyən miqrasiya proseslərinin tədricən qaçqın və məcburi köçkün kimi ziddiyyətli hadisələrlə üzləşdiyi müşahidə olunur. Böyük dövlətlərin yeni dünya uğrunda başlatmış olduqları hərbi əməliyyatlar və ya Yaxın Şərqi bürüyən terror və işğal hadisələri kütləvi miqrasiya hallarını bir qədər də artırmışdır. Bu səbəbdən, BMT QAK-ın fəaliyyəti çətinliklərlə üzləşmişdir. Azərbaycana gəldikdə isə bu ölkə miqrant və qaçqın problemlərini hələ 1980-ci illərin sonunda yaşamış, sivil dünyanın gözləri qarşısında törədilmiş erməni cinayətləri bu prosesi sürtləndirmişdir. Hazırda DMX-nin BMT QAK ilə münasibətlər qurması Azərbaycan dövləti üçün mühüm siyasi və hüquqi əhəmiyyət kəsb edir, mövcud sahədə problemlərin həllində dialoqun vacibliyini göstərir.

DMX digər dövlətlərin miqrasiya məsələlərindən məsul qurumları ilə də ikitərəfli əsasda əlaqələrini inkişaf etdirir. Bu ölkələr sırasında Türkiyə, Rusiya, Niderland və s.-nin adlarını qeyd etmək olar. Azərbaycan ilə Türkiyə arasında strateji əməkdaşlıq yüksək səviyyədə olmuşdur. Mütəmadi olaraq, Türkiyənin müvafiq qurumlarının rəhbərləri, eləcə də bu ölkənin Azərbaycan Respublikasındakı səfirləri ilə DMX rəhbərliyi arasında görüşlər keçirilir, əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə olunur.

DMX yarandığı vaxtdan etibarən Rusiyanın aidiyyəti dövlət orqanları ilə ikitərəfli münasibətlər inkişaf etməyə başlamışdır. Qurumlar arasında istər rəhbər, istərsə də işçi səviyyədə qarşılıqlı işgüzar səfərlər və görüşlər təşkil edilmiş, miqrasiya sahəsində təcrübə mübadiləsi aparılmış, eləcə də həyata keçirilən əməkdaşlıq platformaları çərçivəsində əlaqələr qurulmuşdur. Həmçinin Niderlandın Ədliyyə Nazirliyi tərkibində fəaliyyət göstərən İmmiqrasiya və Naturalizasiya Xidməti, həmçinin Repatriasiya və Geriqaytarma Xidməti ilə DMX arasında münasibətlər inkişaf etdirilir. DMX-nin rəisi ilə adı çəkilən qurumların rəhbərləri, həmçinin Niderlandın Azərbaycandakı səfiri arasında mütəmadi görüşlər keçirilir, qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər müzakirə olunur. DMX, həmçinin beynəlxalq dialoq alətləri, o cümlədən qaçqınların müdafiəsi və beynəlxalq miqrasiya üzrə məşvərətçi proses olan Almatı Prosesi, Aİ ölkələri, Şengen ölkələri, Şərq Tərəfdaşlığı və Qərbi Balkan, Mərkəzi Asiya ölkələri, Rusiya və Türkiyə arasında miqrasiya sahəsində əməkdaşlığa təkan vermək məqsədilə yaradılmış Praqa Prosesi və miqrasiyanın dayanıqlı tənzimlənməsi sisteminin yaradılması istiqamətində fəaliyyət göstərən, 50-dən çox hökumət və 10 beynəlxalq təşkilatdan ibarət Budapeşt Prosesi çərçivəsində əməkdaşlıq əlaqələrini genişləndirir [6]. Göründüyü kimi azərbaycanlıların emiqrasiya etdiyi dövlətlər sırasında ilk yeri Rusiya və Türkiyə tutur. DMX-nin

hər iki dövlətin miqrasiya sahəsində fəaliyyət göstərən qurumları ilə sıx əlaqələr qurması soyadaşlarımızın həmin ölkələrdə hüquqlarının qorunması ilə yanaşı bu ölkələrdən Azərbaycana gələn əməkçi miqrantların qanunvericiliyin tələblərinə uyğun sosial müdafiəsi və digər hüquqlarının müdafiəsində müsbət nəticə verir. Azərbaycanın Niderland kimi inkişaf etmiş Avropa dövləti ilə miqrasiya sahəsində əməkdaşlığı da diqqət çəkir. Bu ölkə əməkçi miqrantlarla bağlı xüsusi layihələr həyata keçirir, onların və ailə üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsi, readmissiya, insan alveri kimi həssas məsələlərdə beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərindən çıxış edir. Baxmayaraq ki, hazırda Avropanın miqrasiya siyasəti emosional həddə yüksəlmişdir, burada Niderlandın insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasına göstərdiyi münasibət miqrasiya siyasətinin müsbət inkişafına öz təsirini göstərmişdir. Azərbaycan Respublikasının miqrasiya idarəçiliyi sahəsində Niderland kimi inkişaf etmiş Avropa dövləti ilə münasibətlər qurması və mövcud sahədə əməkdaşlığı ölkənin qısa vaxt ərzində DMX vasitəsilə müasir beynəlxalq münasibətlərə inteqrasiyasına dəstək vermişdir.

Azərbaycan Respublikası ötən dövr ərzində miqrasiya siyasətinin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı bir sıra beynəlxalq konvensiyalara qoşulmuş və bu sahədə dövlət siyasətini həyata keçirən DMX ölkədə miqrasiya sahəsinin formalaşmasına öz töhfəsini vermiş, beynəlxalq təşkilatlarda uğurla təmsil olunmuşdur. Miqrasiya sahəsində beynəlxalq əhəmiyyətli sənədlər əsasən aşağıdakılardan ibarətdir:

Konsulluq əlaqələri haqqında Vyana Konvensiyası (24 aprel 1963-cü il); Mülki və Siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt (16 dekabr 1966-cı il); Uşaq hüquqları haqqında Konvensiya (20 noyabr 1989-cu il); Qaçqınların statusu ilə bağlı Konvensiya (28 iyul 1951-ci il); Qaçqınların statusu ilə bağlı Protokol (31 yanvar 1967-ci il); İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında Beynəlxalq Konvensiya (21 dekabr 1965-ci il); Aparteid cinayətinin qarşısının alınması və onun cəzalandırılması haqqında Konvensiya (30 noyabr 1973-cü il); İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinə qarşı Konvensiya (10 dekabr 1984-cü il); Ərdə olan qadının vətəndaşlığı haqqında Konvensiya (29 yanvar 1957-ci il); Vətəndaşsızlıq hallarının azaldılması haqqında Konvensiya (30 avqust 1961-ci il); Apatridlərin statusu haqqında Konvensiya (28 sentyabr 1954-cü il); BƏT-in İcbari əməyin ləğv edilməsi haqqında Konvensiyası (25 iyun 1957-ci il); İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiya (4 noyabr 1950-ci il və onun 1, 4, 6 və 7 nömrəli Protokolları); Ekstradisiya haqqında Avropa Konvensiyası (13 dekabr 1957-ci il, onun Əlavə Protokolu - 15 oktyabr 1975-ci il və İkinci Əlavə Protokolu - 17 mart 1978-ci il); Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı Konvensiya və onu tamamlayan İnsan alverinin, xüsusən qadın və uşaq alverinin qarşısının alınması, aradan qaldırılması və cəzalandırılması haqqında və Miqrantların quru, dəniz və hava ilə sərhəddən qanunsuz keçirilməsinə qarşı Protokolları (12 dekabr 2000-ci il);

Uşaq əməyinin ən pis formalarının qadağan edilməsinə və onların aradan qaldırılması üçün təcili tədbirlərə dair Konvensiya (17 iyun 1999-cu il); Ölkələrarası övladlığa götürmə ilə bağlı uşaqların müdafiəsi və əməkdaşlıq haqqında Konvensiya (29 may 1993); Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması haqqında Beynəlxalq Konvensiya (18 dekabr 1990); Avropa Şurasının “İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında” Konvensiyası (16 may 2005-ci il); "Müstəqil Dövlətlər Birliyinin iştirakçısı olan dövlətlərin əməkçi miqrantlarının və onların ailə üzvlərinin hüquqi statusu haqqında" Konvensiya (14 noyabr 2008-ci il) [7]. Azərbaycan Respublikası hökumətinin əsasən dövlət müstəqilliyinin ilk və növbəti illərində qoşulduğu beynəlxalq konvensiyaların miqrasiyaya aid norma və prinsiplərinin həyata keçirilməsində DMX fəaliyyətini davam etdirir. Ümumilikdə DMX bu günə qədər miqrasiya proseslərinin beynəlxalq idarəçiliyinə dəstək verən müxtəlif beynəlxalq təşkilatların 20 konvensiyasının tövsiyələrinə diqqət yetirərək, yuxarıda göstərilənləri kimi çoxtərəfli əməkdaşlığını genişləndirmişdir. Siyasi və hüquqi əhəmiyyəti ilə diqqət çəkən həmin sənədlərdə miqrasiya proseslərinin idarəçiliyi, əməkçi miqrantların və onların ailələrinin hüquqlarının qorunması, qeyri-qanuni miqrasiya ilə mübarizə, təhlükəsizlik və s. məsələlər öz əksini tapmışdır. Azərbaycan hökuməti mövcud sahədə dövlət siyasətinin formalaşması və beynəlxalq münasibətlərin tələblərinə uyğunlaşdırılması istiqamətində beynəlxalq hüquq və miqrasiya qanunvericiliyinin milli qanunvericiliyə tətbiq olunmasını əsas alaraq dövlətin beynəlxalq təhlükəsizliyi və maraqlarının qorunmasına həssas münasibət göstərir.

Azərbaycan Respublikasında aparılan uğurlu siyasi və iqtisadi islahatlar nəticəsində yaşayış səviyyəsinin yüksəldilməsi və bütün sahələrdə müşahidə olunan sürətli inkişaf ölkəmizə gələn əcnəbilərin sayının ildən-ilə əhəmiyyətli dərəcədə artmasına səbəb olub [12]. Dövlət başçısının milli dövlətçilik maraqlarından çıxış edərək balanslaşdırılmış xarici siyasətə üstünlük verməsi, beynəlxalq təşkilatlarla inteqrasiya, beynəlxalq təhlükəsizlik və tərəfdaşlıq mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, həmçinin möhkəmləndirilməsi istiqamətlərində atdığı bir çox vacib addımlar Azərbaycanın xarici əlaqələrini daha da genişləndirmiş və ölkəmizin inkişaf etməkdə olan, demokratik dəyərlərə hörmətlə yanaşan sivil hüquqi dövlət imicini daha da gücləndirmişdir [16]. Bu səbəbdən qeyd etmək lazımdır ki, dövlət müstəqilliyinin bərpasından ötən dövr ərzində Azərbaycanda bir sıra sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi, mədəni proseslər davam etmişdir. Bunların sırasında miqrasiya beynəlxalq və milli əhəmiyyəti ilə hər zaman diqqət çəkmiş, hazırda Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri kimi müsbət inkişaf yolu tutmuşdur.

Hazırda DMX səlahiyyətləri çərçivəsində miqrasiya proseslərinin təhlili, proqnozlaşdırılması və monitorinqinin təşkil edilməsi, miqrasiya sahəsində vahid informasiya sisteminin yaradılması və beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə müvəqqəti və daimi yaşamaq üçün icazələrin, habelə ölkədə olma müddətinin uzadılması, həmçinin

haqqı ödənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün fərdi icazələrin və sığınacaq axtaran şəxslərə qaçqın statusunun verilməsi ilə məşğul olur, vətəndaşlıq məsələlərinin həllində iştirak edir [13]. Ölkədə miqrasiya siyasətinin inkişafında DMX-nin qurmuş olduğu beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələri çoxtərəfli və ikitərəfli əsaslarda davam etdirilməklə, qısa vaxt ərzində qabaqcıl dövlətlərin və beynəlxalq qurumların təcrübəsi öyrənilmiş, tətbiq edilmişdir. Bununla əlaqədar Azərbaycanın miqrasiya idarəçiliyi sahəsində əldə etdiyi müsbət təcrübə digər dövlətlər üçün nümunə ola bilər.

Məqalə boyu sadlanan bütün məqamları ümumiləşdirərək aşağıda göstəriləni kimi maddələr halında göstərmək mümkündür:

➤ Miqrasiya ümumilikdə müsbət beynəlxalq proses olub müasir dövrdə aktuallığını bir qədər də artırmış, dövlətlərin sosial-iqtisadi inkişafında müsbət tendensiya kimi qəbul olunmuşdur;

➤ Hazırda bəzi dövlətlərin tənzimlənməyən miqrasiya halları ilə qarşılaşması dünyanın siyasi xəritəsində baş verən hərbi dəyişikliklərlə sıx bağlıdır;

➤ Baş verən global hadisələr miqrasiyanın mahiyyətinə qədər nüfuz etmiş və bərabərində qaçqın, multikultural problemləri də yanaşı gətirmişdir;

➤ Dünyanın bəzi regionlarında, xüsusilə Yaxın Şərqdə miqrasiya sahəsində yaranmış mənfi idarəçiliyə baxmayaraq Azərbaycan Respublikası ölkədə stabil miqrasiya siyasətini quraraq müasir beynəlxalq münasibətlərə inteqrasiya yolunu tutmuşdur;

➤ Azərbaycan bir zamanlar daxili miqrasiya və qaçqın problemi ilə üzləşmiş ölkə olaraq qısa vaxt ərzində mövcud sahənin inkişafına nail olmuşdur;

➤ Bu sahədə DMX-nin ölkədə miqrasiya siyasətinin təmin olunması və qanunvericiliyin qəbul olunmasında, tənzimlənmə prosesinin genişlənməsində rolu əhəmiyyətli dərəcədə atılmışdır;

➤ DMX-nin beynəlxalq miqrasiya proseslərinin öyrənilməsi və tətbiq olunması sahəsində qurmuş olduğu əməkdaşlıq əlaqələri öz bəhrəsini verir və prioritet sahəyə çevrilir;

➤ Həmçinin DMX-nin ölkədə mövcud sahənin inkişafında beynəlxalq konvensiyaların məqsəd və məramlarını, tövsiyələrini öyrənməsi, beynəlxalq təcrübəni nəzəriyyədən praktikaya çevirməsi miqrasiya qanunvericiliyinin təkmilləşməsinə əsas verir;

➤ Miqrasiya proseslərinin təməlinə fundamental insan hüquq və azadlıqlarının müdafiə olunması kimi ali prinsiplər durur. Azərbaycan Respublikası miqrasiya siyasətinin həyata keçirilməsində bu məsələyə xüsusi diqqət yetirir;

➤ Azərbaycan Cənubi Qafqazın lider dövləti olaraq bölgədə nəhəng enerji və infrastruktur layihələr həyata keçirməklə əməkçi miqrantların nəzərini cəlb etməkdə davam edir;

➤ Azərbaycan multikulturalizm siyasətini də inkişaf etdirməklə beynəlxalq aləm üçün miqrasiya idarəçiliyi modelini təqdim edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Elmi Mərkəzi / redaksiya heyətinin sədri: İlham Heydər oğlu Əliyev. 25 cilddə. "Azərbaycan" cildi, Bakı, 2007, 884 s.
2. Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı və DMX haqqında əsasnamə // "Azərbaycan" qəzeti, № 61, 21 mart 2007-ci il.
3. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Proqramı (2006-2008-ci illər), 8 s.
4. Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsi, 71 s.
5. Abdullayev F.N. Müasir Azərbaycanda miqrasiya siyasəti və beynəlxalq əməkdaşlıq. Bakı: Elm və Təhsil, 2009, 328 s.
6. Beynəlxalq əməkdaşlıq / <https://migration.gov.az/cat.php?scatid=027>
7. Çoxtərəfli əməkdaşlıq / <https://migration.gov.az/cat.php?scatid=025>
8. Əliyev A. Azərbaycan Respublikasının miqrasiya siyasəti milli təhlükəsizlik kontekstində // "Strateji təhlil". Azərbaycan Respublikasının daxili və xarici siyasətinə, beynəlxalq münasibətlərə dair analitik jurnal, № 1-2(15-16), 2016, s. 205-217.
9. Əhmədov A.P. Azərbaycan Respublikasının Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı (BMqT) ilə münasibətlərinin dinamikası // AMEA Tarix İnstitutunun "Elmi əsərləri", 63-cü cild, 2017, s. 44-60.
10. Əhmədov A.P. Azərbaycan Respublikasında miqrasiya proseslərinin siyasi-hüquqi tənzimlənməsi və Dövlət Miqrasiya Xidməti / Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası. "Müasir dövrdə davamlı inkişafın əsas istiqamətləri" mövzusunda respublika elmi-praktik konfransın materialları. Bakı: AzTU, 2-3 may, 2017, s. 63-72.
11. İlham Əliyev. İnkişaf məqsədimizdir (çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məktublar, məruzələr, müraciətlər) / buraxılışa məsul: R.Mehdiyev. 50 kitabda, 41-ci kitab (May 2010, İyul 2010). Bakı: Azərneşr, 2017, 400 s.
12. Nəbiyev F.H. Dövlət miqrasiya siyasəti uğurla həyata keçirilir // "Respublika" qəzeti, 18 dekabr 2012-ci il.
13. Nəbiyev F.H. Dövlət miqrasiya siyasəti xalqımızın milli maraqlarına xidmət edir // "Respublika" qəzeti 19 mart 2013-cü il.
14. Nəbiyev F.H. Miqrasiya siyasətinin həyata keçirilməsinin səmərəliliyi artırılır // "Xalq qəzeti" 18 mart 2015-ci il.
15. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətinin yaradılması haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi sədrinin fərmanı və DMX haqqında əsasnamə, 11 s.
16. Rəhimov A.Y. Dövlət miqrasiya siyasəti milli maraqların və milli təhlükəsizliyin qorunmasına xidmət edir // "Xalq" qəzeti, 19 mart 2010-cu il.

О МЕЖДУНАРОДНЫХ СВЯЗЯХ СОТРУДНИЧЕСТВА ГОСУДАРСТВЕННОЙ МИГРАЦИОННОЙ СЛУЖБЫ (ГМС) АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

А.П.АХМЕДОВ

РЕЗЮМЕ

В целом, миграция международный процесс, играет важную роль во внешней политике демократических государств. Без политического диалога и сотрудничества управления миграционных процессов сложный вопрос. Государственная Миграционная Служба, которая осуществляет миграционную политику в Азербайджанской Республике, в последние годы расширила связи международного сотрудничества. Это

сотрудничество в основном выполняется в двустороннем и многостороннем формате. Действует постоянное представительство Международной Организации по Миграции (МОМ) в Азербайджанской Республике. Азербайджан также заинтересован в развитии связей сотрудничества в области миграции другими влиятельными международными организациями.

В статье были исследованы связи международного сотрудничества Государственной Миграционной Службы Азербайджанской Республики. Здесь были проанализированы нынешнее состояние отношений ГМС с МОМ, ООН, ЕС, СНГ и Международным Центром по Развитию Миграционной Политики (МЦРМП). А также в статье было освещено отношение сотрудничества с некоторыми зарубежными государствами в сфере миграции Азербайджанской Республики.

Ключевые слова: международное право, управление миграцией, государственная политика, национальное законодательство, международное сотрудничество, трудовая миграция, статус беженца, временное убежище

RELATIONS OF INTERNATIONAL COOPERATION OF STATE MIGRATION SERVICE OF THE AZERBAIJAN REPUBLIC

A.P.AHMADOV

SUMMARY

Migration is generally an international process and plays an important role in the foreign policy of democratic states. Managing migration without political dialogue and cooperation is a complicated issue. The State Migration Service, which has implemented the migration policy in the Republic of Azerbaijan, has expanded international cooperation in recent years. This cooperation is mainly implemented in multilateral and bilateral formats. There is a permanent representation of the International Organization for Migration (IOM) in the Republic of Azerbaijan. Azerbaijan is also interested in developing cooperation with other influential organizations in the field of migration.

The article investigates the international cooperation relations of State Migration Service of the Azerbaijan Republic. The current situation of its relationship with the IOM, the UN, the EU, the CIS and the International Center for the Development of Migration Policy (ICMPD) has been analyzed. The article also covered relations with some foreign countries in the migration field of the Republic of Azerbaijan.

Key words: international law, management of migration, state policy, national legislation, international cooperation, labor migration, status of the refugees, provisional asylum